

KvÄkar - tidskrift

Nr 3 2006
Ärgång 58

Inre och yttre fred

s. 4

De svenska kväkarnas fredsarbete

s. 18

Det livet och den makten

s. 23

I detta nummer

Om inre och yttre fred	4
De svenska kväkarnas fredsarbete	18
Det livet och den makten.	23

Omslagsbild: Ulla Moltved, trollkarl och föredragshållare, trollar för barnen på det Nordiska Årsmötets samvarokväll.

Foto: Tofte Frykman

Innehållet i artiklar i detta nummer redogör vi kortfattat för och kommenterar i redaktionsrutan på nästa sida.

**kväkar -
tidskrift**

*Tidigare Nordisk Kväkartidskrift årg. 1-25, ISSN 0245-06005
Pg 35 84 99-2, Box 9166, 102 72 STOCKHOLM, fax 08-668 68 16
Utgiven av Vännernas Samfund i Sverige.
Författarna svarar ensamma för de åsikter som framförs i artiklarna*

Prenumerera för 2006 genom att sätta in 140 kr på pg 35 84 99-2, för Norden 165 kr och utanför Norden 190 kr. Lösnummerpris 40 kr.

Adressändringar och förfrågningar om prenumeration sänds till kas-sör Tofte Frykman, Frihamra 5704 B 762 92 RIMBO.

Manusstopp den 15:e februari, maj, augusti och 1:a oktober.

Redaktion: Tofte Frykman, redaktör, adress ovan, tel: 0175-604 25, e-brev: kt@kvakare.se.

Ingmar Hollsing (bitr. redaktör och ansv. utgivare), Vängavvägen

Kära läsare,

Som många av er känner till inbjöds alla Vänner och Vänners vänner i hela Norden till ett gemensamt Nordiskt årsmöte på Kungälvsk Folkhögskola över ett långt veckoslut 29 juni till 2 juli. En planeringsgrupp med representanter från de nordiska ländernas årsmöten hade arbetat med förberedelserna i nästan ett år. Som tema hade man valt *Inre och yttre fred*. På programmet stod många många aktiviteter som föredrag, andakter, smågruppsamtal om temat, lek och samvaro. Fint väder och underbar natur för bl.a. promenader bidrog till att göra mötet till något som alla kommer att minnas länge. Fyra personer hade inbjudits att hålla ett inledningsanförande med sina erfarenheter och reflektioner av och kring temat. Vi har lyckats få med två av föredragen i detta nummer.

Erik Cleven bidrog med en djup, tankeväckande och omsorgsfullt genomarbetad studie, där han mot bakgrund av Paulus och George Fox skrifter delade med sig av deras synpunkter samt sina egna erfarenheter och reflexioner.

Ingmar Hollsing delade med sig av sina kunskaper om svenska kväkares historia, nu om fredsarbete genom åren. Som vanligt engagerat och givande.

Sue Glover Frykman har under våren fängslats av George Fox berömda uttalande om att han "levde i kraften av det liv och den makt som avlägsnar anledningen till alla krig", Vad innebar det för honom? Vad betyder detta för oss idag? Intressant nog har hennes artikel nära koppling till både årsmötetemat och Erik Clevens tankar.

Vi hade hoppats att kunna få plats med mycket mera i detta nummer: Årsmöteshälsningen, några bokrecensioner och två artiklar om kväkarnas verksamhet i Mellersta östern, Libanon och Palestina. Visste du att det funnits aktiva kväkare där sedan slutet av 1800-talet? Till detta får vi återkomma i ett senare nummer.

Om du hittar ett och annat som ser konstigt ut i tidskriften så beror det på att jag varit tvungen att helt byta redigeringsprogram, för det gamla packade ihop och vägrade alla försök att montera dagens artiklar. Tyvärr fick jag bara en knapp vecka på mig att lära mig allt det nya. Hör gärna av dig om du hitta konstigheter, liksom med synpunkter på våra artiklar.

Ha en fin höst, Tofte

Om inre och yttre fred

En andlig grund för fredsarbete

Föredrag vid de Nordiska Årsmötena 2006 av Erik Cleven. Översättning Tofte Frykman

Jag vill börja med att säga något om vad det Nya testamentet och de första kväkarna säger om fred. Detta ger oss en andlig utgångspunkt för att betrakta årets årsmötetema, och det kommer att göra det möjligt för oss att se vad som är unikt för kväkarnas inställning till arbete med fredsfrågor. Därefter ska jag säga något om vad jag menar med fred, antingen det är inre eller yttre fred. Till slut vill jag nämna något om vad detta kan innebära för kväkare i förhållande till hur vi kan förhålla oss till och leva med konflikt. Med andra ord, hur vi kan hantera konflikter från denna utgångspunkt.

Paulus

Jag vill gärna börja med Paulus. I Romarbrevet skriver han:

Ty de som lever efter köttet har dess sinnelag, men de som lever efter anden är andligt sinnade. Köttets sinnelag betyder död, men andens liv och frid.
(Rom. 8:5-6)

Låt oss se närmare på vad detta faktiskt betyder. Paulus ställer här upp ett ordpar mot varandra. Kött och ande. Köttet är översatt från

det grekiska ordet *sarx*. I den nya svenska översättningen från 2001 är detta översatt med *köttet*! Man kan då lätt tro att det handlar om kroppen. Men det gör det inte. När Paulus vill tala om kroppen eller lekamen använder han ordet *soma* (jfr. somatisk). Jag tror att det skulle ha varit riktigare att översätta ordet *sarx* med begär. Paulus uttrycker alltså inte en kroppsfiendlig eller sexualfiendlig hållning. Men det är så som det ofta förstås. Om vi istället för att läsa det som kropp eller sex, men som begär, så blir det väldigt annorlunda. Då ser vi att Paulus är angelägen om att vi inte ska följa eller låta oss domineras av våra begär. Här skulle man kunna lägga till girighet, maktbegär osv. Med ett modernt uttryck kunde vi kanske säga att vi i stället för att följa egot ska frigöra oss från egot för att komma ner till en djupare nivå hos oss själva.¹

I citatet står det också "lever efter" (på norska "traktar efter" ö.a.) Detta behöver vi också betrakta närmare. I flera engelska översättningar har man översatt det med "set their minds on". Det grekiska ord som används här är

froneo som betyder att tänka på eller att tänka lika som. Man kunde därmed översätta det med att ”ha fokus på”. Det är något sådant man menar när man på engelska säger ”set the mind on”.

Därmed kunde vi översätta dessa verser av Paulus så här:

För den som lever efter begäret eller egot, fokuserar på det som hör begäret eller egot till; men den som lever efter anden har sitt fokus på det som hör anden till. Att ha sitt fokus på begäret och egot betyder döden; men att ha sitt fokus på anden ger liv och fred.

I boken *The Poisonwood Bible* skildrar Barbara Kingsolver en baptistpräst som reser till Kongo som missionär tidigt på 60-talet med sin hustru och fyra döttrar. Han framställs som en otroligt naiv person som inte förstår vad som pågår runt honom på det hela taget, och som egentligen inte älskar de människor han lever med, varken sin egen familj eller de afrikaner han ska omvända. Han är närmast besatt av att få alla i byn döpta, och i stället för att skapa fred och frälsning leder hans handlingar till att familjen upplöses, hans ena dotter dör och han själv går in i grubbel efter att ha blivit galen. Han är ett exempel på någon som har blandat ihop *sarx* och *soma*. Han har trott att allt kroppsligt är ont och att det gäller att avstå från

detta, medan hans eget begär efter makt eller efter att ”omvända” ett folk gör att han förlorar kärleken och människorna omkring sig och till slut Gud.

Paulus kopplar detta till fred, och vi ser att fred är centralt i det Nya testamentet. Och vi ser hur nära den är kopplad till det centrala i vårt andliga liv. Jakobsbrevet säger något liknande:

Varifrån kommer all kamp och strid bland er? Är det inte från begären som för krig i era lemmar? Ni vill ha, men får ingenting. Ni dödar av avund, men uppnår ingenting. Ni kämpar och strider. Ni har ingenting, därför att ni inte ber. Ni ber men får ingenting, därför att ni ber illa; ni vill bara tillfredsställa era begär. (Jak. 4:1-3)

Jakob använder inte samma grekiska ord som Paulus, men de ord han använder betyder också begär och kunde också översättas med egot.² Vi kan alltså ha fokus på begär efter saker, makt, sex eller pengar, eller så kan vi ha fokus på Gud och kärleken. Det första leder till ofred och död och det andra till liv och fred. Det är viktigt att göra klart att det inte är sex eller pengar *i sig* som är problemet, båda dessa är också goda och nödvändiga saker, men problemet ligger i begäret efter dessa saker, eller att vilja koncentrera sig på att äga dessa saker.

Jag fick en bild av detta i en meditation som jag deltog i, ledd av en buddist jag känner. Vi skulle tänka oss att vi var en sjö, kanske på fjället. När en fågel flyger över sjön speglas bilden av fågeln i vattnet. Men när fågeln har passerat försvinner spegelbilden. Om vi låter själen göra det samma så är vi fria och inte under någon dominans. Men om vi försöker att behålla spegelbilden, eller att "äga" fågeln och dess bild, så får vi problem. Det är samma sak med lusten. Vi kan uppleva att lusten finns, men vi kan hålla den i Ljuset och därmed släppa den utan att nödvändigtvis följa impulsen. Men när vi blir beroende av dessa känslor eller de saker vi känner begär efter, då är vi fångade. Detta är egoismens utgångspunkt.

George Fox

Vi hittar en liknande inriktning hos George Fox. I sin *Journal* beskriver han situationen efter att Oliver Cromwell dött och medan han låg på lit de parade. Stridigheter uppstod mellan flera fraktioner och Fox var bekymrad över att unga, eller ovetande människor som kom till Vännerna några gånger, skulle bli indragna i detta. Han skrev därför följande epistel:³

Till Vänner överallt. Håll er borta från komplotter och oro och köttsliga vapen! För alla dessa hör till den fallne Adams

söner, och de förstör människornas liv så de blir som hundar, djur och svin, som river och biter i varandra och förstör varandra och slåss med kött och blod. Var kommer slagsmål och dråp från om icke från begäret? Men allt detta är i den fallne Adam och finns icke i den Adam som aldrig fallit, i vilken vi finner fred och liv.

Ni är kallade till fred; så följ det kallet. Och den freden är i Kristus, icke i den fallne Adam. Alla som säger att de för krig för Kristus är förledda. För hans rike är icke av denna världen, därför slåss icke hans tjänare. De som för krig är icke av Kristi rike, men står utanför Kristi rike. Hans rike består av fred och rättfärdighet, men de som slåss är fast i begäret. Och alla som vill förspilla människors liv är icke av Kristi sinne, för han kom för att rädda människors liv.

*Lev i fred, i Kristus som är fredens väg, och sök på detta sätt fred för alla människor – och utan att skada någon. Lev alla i fredens liv, gör gott mot alla människor; sök det goda och alla människors välfärd.*⁴

Det finns ett klart eko av Paulus i vad Fox säger här. Han alluderar på bilder av Adam och Kristus och fallet. För att förstå betydelsen av vad Fox här talar om är det viktigt

att förstå Fox syn på Kristus. Som jag skriver om i tidskriften *Kvekeren*⁵ menade Paulus att Kristus skulle återkomma, och att tills det skedde hade vi bara fått en slags pant på Anden. Vi hade alltså inte mottagit Andens hela gåva, det skulle ske först vid Kristus återkomst. Bara de som hade haft en upplevelse av att ha mött Kristus hade mottagit Andens gåva i sin helhet. Paulus var en av dem. Det som kännetecknar Fox religiösa erfarenhet är att han menade att Kristus hade kommit, här och nu. I min artikel i *Kvekeren* citerar jag följande från Fox Journal:

*... baptisterna och Femte Monarkisterna sade att Kristus skulle komma i år och regera på jorden i tusen år. Och de betraktade detta som en regering i det yttre; men Han hade kommit i det inre i sitt folks hjärtan, för att regera där, och dessa "bekännare" ville inte ta emot honom på det sättet. Därför lyckades de inte med sina profetior och förväntningar, och hade inte förstått honom. Men Kristus har kommit, och lever i sitt eget folks hjärtan och regerar där.*⁶

Vi måste gå tillbaka till första Mosebok för att förstå både Fox och hans användning av bilder och vad han försöker att förmedla här. Då Gud fördrev Adam och Eva från Edens lustgård satte han enligt

berättelsen upp ett flammande svärd för att vakta lustgården. George Fox ansåg att det var möjligt att komma tillbaka förbi det svärdet till det oskyldiga tillstånd som Adam var i före fallet. Detta var möjligt för att Kristus eller Anden var tillgänglig i det inre för oss. Han talade också ofta om "det tillstånd som apostlarna var i" då de skrev skrifterna i det Nya testamentet.

Därmed säger Fox att krig hör efter fallet till. På ett mera modernt språk kunde vi kanske ha sagt att krig förs i opposition mot Gud. Eller uttryckt på ett annat sätt: Om du krigar är du i opposition mot Gud. Och vad är det som kan leda oss in i ett sådant tillstånd, jo det är begäret. Det var det begäret som Adam och Eva följde och som ledde dem i opposition mot Gud. Fred däremot är i Kristus, Kristus är fredens väg enligt Fox. Och Fox citerar Paulus när han säger att Kristus är "Guds kraft". Men vad betyder detta egentligen?

För Fox och de andra kväkarna på hans tid, kunde Kristus upplevas som *Ljus* och som *Ord*. Båda dessa kunde komma som en inre erfarenhet eller upplevelse. Det Inre ljuset är därmed Guds kraft i oss och detta betyder att vi inte strävar ensamma. Vi behöver inte heller vara "duktiga nog" eller beroende av vår egen förmåga. Det gäller bara att öppna sig för Gud

och ge sig hän, att besvara Gud. Jag skall komma tillbaks till detta.

Tre nivåer av fred

Ur denna synpunkt kan vi betrakta vad årets årsmötetema innebär. Hur skapar vi inre fred och hur skapar vi yttre fred? Vad menar vi här med inre och yttre? Vad menar vi egentligen med fred? Jag har förstått att när detta tema valdes så tänkte man på inre fred som fred bland kväkare, och yttre fred som fred i världen. Jag vill introducera tre nivåer av fred: inre fred i oss själva som individer; mellanmänsklig fred, dvs. fred bland oss som kväkare; och politisk fred, dvs. fred på makronivån eller i världen.

Inre fred har ett samband med varje människas inre liv. Jag vill påstå att inre fred är ett möjligt tillstånd hos oss. Människor är präglade av både stabilitet och förändring. Å ena sidan har inre fred med stadga och stabilitet att göra. För mig handlar det också om tro – i form av Gudstillit. I Lukasevangeliet säger Jesus:

Den som kommer till mig och hör mina ord och handlar efter dem – vem är han lik, det skall jag visa er. Han är lik en man som när han bygger ett hus gräver djupt och lägger grunden på berg. När floden svämmar över, vräker sig vattnet mot huset men förmår

inte rubba det, eftersom det är väl byggt. Men den som hör och inte handlar, han är lik en man som bygger ett hus på marken utan att lägga någon grund. Floden vräker sig mot huset, och det rasar genast ihop och förödelsen blir stor.”
(Luk. 6:47-49)

Mannen i den första av dessa verser framstår för mig som ett exempel på en som har inre fred. Det stormar runt honom, men han blir inte bortsopad av de yttre händelserna. Det handlar inte om att han inte berörs av yttre händelser, men att yttre händelser inte rubbar hans inre tillstånd. Det att det stormar betyder att han inte har dragit sig tillbaks från världen, och inte heller att han inte är inblandad i konflikter. Men han har något att stödja sig på som gör att hans liv står på stabil grund.

George Fox säger det såhär:

När själen vilar i Herren, är det fullkomlig fred – fullkomlig för att den är hel och inte kan brytas ... En fullkomlig fred kan brytas, när själen till exempel vilar på någon eller något som är skapat, och inte skaparen själv. Den kan också brytas när den har sin grund i yttre ting som varor, hus, egendomar eller förgängliga påhitt, på förgängliga moden som väcker ögats lust och begär, och som kan försämras

*och bli fördärvat. När du blir besviken på sådana saker, då blir din fred bruten, du blir irriterad och ilsken och avundsjukan gror. ... Aposteln sade till de heliga att "han hade lärt sig att vara nöjd under alla förhållanden" (Filipperbrevet 4:11). Lägg märke till detta: under alla förhållanden.*⁷

Åter igen ser vi att det handlar om var vi har vårt centrum – hos Gud eller någon annanstans. Och att oavsett vilken situation vi är i så skall vi inte byta fokus. I alla situationer ska vi leva i full tillit till Gud. Detta ger inre fred.

Att han säger *oavsett vilken situation vi är i*, pekar på att denna inre fred inte är beroende av yttre fred. Det kan vara krig och ödeläggelse eller personliga svårigheter, men det ändrar inte på den fred som Gud kan ge i det inre. Ändå är det viktigt att komma ihåg att detta inte sker för att vi gör något. Det är Gud som gör något. Vi kan bara svara.

När det gäller fred och konflikter på det mellanmänniska planet eller på det politiska planet så vill jag gärna säga något om hur de begreppen uppfattas idag. Speciellt hur jag uppfattar dem efter att ha arbetat med konflikt och fredbyggande i många år, och jag vill anknyta detta till det som jag nu sagt om vår andliga grund som kväkare.

En av de viktigaste poängerna för mig när det gäller fred och konflikt är att fred inte betyder att det inte ska eller kan finnas konflikter. Min utgångspunkt är att konflikt i sig varken är positivt eller negativt. Vi behöver konflikter. Konflikter kan leda till lärande och utveckling. Utan konflikt står vi alldeles stilla.

Jag frågade en gång en grupp ungdomar i Vitryssland vad som kännetecknade ett demokratiskt samhälle. De svarade mig att det var att det inte rådde några konflikter. Då måste jag utmana dem. Menar ni verkligen det? Hur tror ni att ett samhälle utan konflikter kommer att se ut? Efter en del diskussion kom vi fram till att ett samhälle utan konflikter nog var ett samhälle där alla människor var döda, eller också måste det vara ett helt totalitärt samhälle. Om man önskar demokrati så måste man också ha konflikt. För det är konflikter mellan olika visioner av samhället som är drivkraften i demokratin.

Konflikter är i till att börja med naturliga, nödvändiga och oundgängliga. Där två eller tre är tillsammans blir det konflikt. Poängen är vad vi gör med den.

Jag sade att konflikter varken är något positivt eller negativt. Det beror på hur vi hanterar dem. När jag jobbade för *Senter for konflikthåndtering* sade vi att vårt mål

var att bidra till ett samhälle där konflikternas positiva funktioner framhävdes, samtidigt som deras negativa konsekvenser kunde undvikas. Och konflikter kan ha negativa konsekvenser. Allvarliga konflikter får negativa konsekvenser när de involverar våld, förtryck, mobbing eller trakasserier. Mindre allvarliga konflikter kan också få negativa konsekvenser genom att folk blir sårade eller plågas av dem.

Fred existerar i den utsträckning som vi kan leva med konflikter utan att skada oss själva eller andra. Det är inte bara krig och stora konflikter som kan skada andra. Också små kan påverka oss mycket. Det betyder att vi måste kunna hantera våra relationer med andra, inklusive konflikter, utan dessa tre: våld, förtryck och trakasserier eller mobbing. Men vi måste också försöka att hantera konflikter *positivt*. Det betyder att vi hanterar dem på ett sådant sätt att de får en konstruktiv påverkan, att de i stället för att såra kan leda till lärande och utveckling och kreativitet. En sådan uppfattning om konflikter innebär att fred betyder frånvaro av våld, men också närvaro av rättvisa.

I fredsforhållningens litteratur har det funnits en debatt om ifall orsakerna till krig beror på det som på engelska kallas "greed" eller "grievance", dvs. girighet eller

orsak till missnöje. I några fall är det krigsherrar och ledare som manipulerar fram våld och krig, eller som håller en konflikt igång med våld för egen vinning. Detta ser vi i Somalia och Kongo och på många andra platser. Vanliga människor blir då oskyldiga offer. Detta ligger nära den syn på begäret och egot som vi såg i Nya testamentet och hos George Fox.

Vid andra tillfällen är det människor som har berättigade klagomål, till exempel tamilerna på Sri Lanka eller albanerna i Kosovo, men som då väljer att använda våld för att förändra denna situation. Även här blir oskyldiga människor offer. Fox skulle nog säga att även här beror våldet på begär, eller kanske egot (alla som för krig för Kristus är förledda ...) Det betyder att han skulle anse att detta att reagera på orättvisor, och gärna även kraftigt, är i linje med anden, men att våld tillhör begäret och egot.

Många människor lever i ett samhälle med systematiskt våld, dvs. att våldet är satt i system. Detta är situationen i Mogadishu där krigsherrar tills nyligen styrde som de ville, och nästan varje barn har ett vapen. Ingen stat eller polismyndighet ansvarar för ordningen, utan det "normala" är knutet till vapen och våld. I Chicagos stads-kärna och södra Los Angeles är det likadant. Pojkar i dessa system

hamnar mera sannolikt som soldater eller i fängelse än på en skola eller ett universitet.

På det mellanmännskliga planet i vår vardag är det för oss som sitter här antagligen sällan som folk medvetet tar till våld. Men även här kan vi uppleva att konflikter kan vara mera negativa än positiva. När det gäller sådana konflikter som vi kan uppleva i vardagen, vill jag också säga att många negativa och destruktiva konflikter beror på att människor försöker att hantera en konflikt eller besvärlig situation efter bästa förmåga, utan att lyckas helt med det. För detta är något man måste lära sig.

Men det är min erfarenhet att sådana situationer kan vara mycket obehagliga för människor. Därför är det viktigt att vi inte bara talar om fred i samband med de stora politiska konflikterna, utan att vi också tar sikte på hur vi förhåller oss till varandra i vardagen. Det är inte svårt att bli överens om att det som sker i Kongo eller Somalia är en tragedi. Men vad händer i vår vanliga vardag?

När konflikter blir negativa i vår vardag, här i Skandinavien, tror jag att det ofta beror på en kombination av två saker. För det första för att det behövs mer kompetens i att kommunicera konstruktivt, och för det andra att vi behöver ändra på hur vi tänker om konflikter. Med andra ord anser jag

att mycket av det som är negativt i en konflikt beror på vårt sätt att förstå situation på, och/eller vårt sätt att kommunicera på, dvs. att förståelsen är en orsak till den negativa *hanteringen* av en konflikt, men inte *konflikten* i sig.

Låt mig ge er ett exempel på vad jag menar med att vårt tankesätt kan bidra till en negativ hantering av en konflikt.

Psykologen Aaron Beck beskriver en situation där några personer står och väntar på en buss vid en hållplats. En buss kommer och kör bara förbi. Personerna känner genast ilska, varför? För att de tror att chauffören medvetet kört rätt förbi dem. Han har ignorerat dem med vilje. Han har handlat orätt gentemot dem, de kräver ju att han stannar för dem. Men tänk dig samma situation igen. En buss kommer och kör rakt förbi några personer. Men denna gång märker de att chauffören gör ett tecken. De inser att det kommer en buss till, och att denna buss redan är full. Personerna blir inte arga utan väntar lugnt på nästa buss. Samma situation leder till två helt olika känslomässiga reaktioner, och känslan beror inte på något yttre, för omständigheterna är desamma i båda fallen. Men mina känslor beror på mitt sätt att tänka, eller hur jag uppfattar situationen.

Genom att jag tror att jag har rätt eller att jag har rätt och har

blivit kränkt, så känner jag också ilska. Beck beskriver hur detta kännetecknar tänkandet hos män som slår kvinnor. Avundsjuka och misstankar kan ge upphov till en känsla av att kvinnan har bedragit mig, hon har inte rätt till det, jag skall lära henne och pang...! Detta är en kognitiv process som sker blixtnabbt. Men det kräver att jag vidmakthåller vissa tankesätt. Både våld och förtryck mår bra av att vi tänker i motsatser som:

Gott – Ont

Rätt – Fel

Skyldig – Oskyldig

Vinst – Förlust

Oss – Dem

Känslor som har förbindelse med detta slags tänkande är fruktan, skuld, depression och ilska. De har också samband med saker som vi gör. Till exempel leder det att man tänker i motsatser till att vi rättfärdigar, beskyller, bedömer, värderar, diagnostiserar, kritiserar och analyserar. Var och en av dessa är positiva i vissa situationer, och jag menar inte att vi aldrig ska analysera och bedöma, men när det sker i vårt umgänge med andra tror jag att det ofta leder till en negativ utveckling.

När Jesus säger "Döm inte!" så är detta mycket djupare och mycket mera radikalt än det först kan verka vara. Det att inte döma fungerar helt underminerande på det som

är nödvändigt för att upprätthålla våld och förtryck. Att koncentrera sig på att ha rätt, kan också vara ett negativt uttryck för egot när det hindrar oss att se och förstå den andra människan. Som min kollega Steinar Bryn säger: "Det räcker inte att ha rätt!"

Att skapa fred – leva i anden

Vi har nu betraktat en del av det som både Paulus och George Fox har skrivit om hur fred hänger samman med det andliga livet. Vi har också betraktat begreppen fred och konflikt, och har sett på vad som kan vara orsak till att konflikter blir negativa och destruktiva. I bägge fallen ser vi betydelsen av det jag har kallat begäret eller egot. Vad ska vi göra för att skapa fred – inre fred och yttre fred? Jag tror att vi måste leva i anden, och sedan samverka med andra människor på ett sätt som är i linje med detta. Vi har viktiga erfarenheter i vår kväkartradition som kan visa vägen.

Thomas Kelly skriver i *Det inre Ljuset* (A Testament of Devotion) om det han kallar Helig Lydnad (Holy Obedience), eller att överlämna sig till Gud. Detta tror jag motsvarar vad Paulus menade med att "leva i anden". Kelly beskriver fyra steg mot en sådan Helig Lydnad. Det första är att bli medveten om en vision av att detta liv är möj-

ligt. Det kan ske genom historier om helgon eller från bibeln eller George Fox' eller andra tidiga kväkars skrifter. Det andra steget är att börja där du är nu. *Börja där ni är. Lev i ögonblicket, i den tid där ni nu finns, i total underkastelse och öppenhet för Honom.* Han talar om detta som ett inre och kontinuerligt liv i bön. Det tredje steget, som han också kallar ett råd, är att om du snubblar och glömmer Gud en stund och märker att ditt ego tar överhanden, då ska du inte döma dig själv utan börja om. Det fjärde steget är att inte bita ihop tänderna och säga "jag vill, jag vill", utan att slappna av och bara ge sig hän åt Gud.

Rex Ambler fann beskrivningen av en liknande process i George Fox tidiga skrifter och har skrivit om det i det lilla häftet *Light to Live By: An Exploration in Quaker Spirituality* (se *Ljus att leva av*, Kväkartidskrift nr 2/05, sid. 13-47). Han säger där att det de tidiga kväkarna kallade Kristusljuset eller det Inre ljuset, kan hjälpa oss att hantera människornas grundproblem med egot. Detta ljus kan avslöja handlingar och motiv som kommer ur egot som något ont, och det kan driva fram positiva handlingar. Genom att det gamla självet avslöjas av ljuset blir det samtidigt möjligt för ett nytt och mera sant själv att födas. Ambler förklarar att Fox menade att vi måste ge upp

vårt beroende av doktriner, ritualer och präster och allt yttre och hitta ljuset inne i oss, för det kommer att lära oss allt vi behöver veta. Han säger också att när du ser dig själv sådan som du verkligen är i ljuset, kommer du också att möte Guds nåd och du får uppleva förlåtelse. Det sista är en viktig poäng för dem som säger att allt detta är alltför farligt att ta på allvar.

Det som måste till är en process som likar den som Kelly beskriver. En process som blir en övning och som innebär stillhet och väntan där vi söker att vända oss mot den gudomliga källa som är i oss och leva vårt liv som svar på detta. De fyra stadier som Ambler har från Fox är följande:

1. *Bli uppmärksam på ljuset*
2. *Se dig själv i ljuset*
3. *Stå stilla i ljuset*
4. *Överlämna dig till ljuset*

I synnerhet det tredje stadiet är viktigt. Vi ska stå stilla i ljuset. Fox säger det själv på detta sätt:

Stå stilla i det ljus som visar dig allt. Vik varken till höger eller till vänster. Här måste man ha tålmod, för här ska egenviljan underkasta sig, och det som kommer att verka dött för dig kommer du att uppleva som Guds nåd. ... För det första steget mot fred är att stå helt stilla i ljuset (det ljus som avslöjar allt som står emot

det). Och när du står där, kommer du att få nåd och kraft till att stå emot det i dig som ljuset har avslöjat. För det är här som nåden växer, här där bara Gud får framstå i härlighet och kraft, och där den okända sanningen, som världen inte vet om, blir tydlig.⁸

På ett annat ställe skriver Fox:

Detta är Guds ord till er alla: Ni ska inte betrakta de saker som ljuset avslöjar för er, alla frestelser, förvirringen, det fördärvade, men betrakta ljuset själv, det som visade er eländigheten och avslöjade den. Och i samma ljus kommer ni att resas upp över detta och få kraft till att motstå frestelserna. För om ni koncentrerar er på synden och det fördärvade och det som distraherar, så blir ni uppslukade av det. Men om ni koncentrerar er på det ljus som avslöjar detta kommer ni få se bortom det. Detta kommer att ge er segern, och ni kommer att få nåd och kraft, och i detta ligger det första steget till fred.⁹

Lägg märke till att i båda dessa citat säger Fox att detta är första steget mot fred. Men kan vi klara av att göra det som Kelly och Fox uppmanar till? Är inte detta alltför svårt och riskabelt? Ambler säger att det är folk som för fram en sådan invändning, men att det är bara de som inte har provat det

själva som gör det. Vi ska komma ihåg att Fox säger att vi inte ska dröja vid det onda som ljuset kanske avslöjar, utan att vi skall koncentrera oss på ljuset självt. Rex Ambler säger också att genom att vi ser sanningen så ger ljuset oss också kraft till att acceptera och hantera det som avslöjas. Ljuset ger inte bara kraft till handling, utan också till läkedom. Och stillheten är full av Guds kärlek.

En bekräftelse på detta fick jag då jag läste boken *Kjærlighetens indre stemme* av Henri Nouwen, en katolsk präst och författare. Undertiteln på hans bok är *A Journey Through Anguish to Freedom*. Han beskriver en process där allt i hans liv har kollapsat, just vid det tillfälle då han hade funnit ett andligt hem och allt borde varit bra. Men istället upplevde han att han tappat fotfästet – sin självbild, lusten att leva och arbeta och till och med att hans tillit till Gud upplösts. Sakta men säkert arbetade han sig tillbaka till livet med hjälp av två människor han kallar andliga ledare. Boken är indelad i avsnitt eller små kapitel som han kallar andliga imperativ. I ett avsnitt i boken som heter *Stol på den indre stemmen* skriver han:

*Vill du verkligen bli omvänd?
Är du villig att bli omvandlad?
Eller håller du fast vid
ditt gamla levnadssätt med
ena handen medan du med*

den andra bönfaller folk om att hjälpa dig att förändra dig?

*Omvändelse är inte något du kan få på egen hand. Det är inte en fråga om att vilja. Du måste lita på den inre stämman som visar vägen. Du **känner** den inre stämman. Du vänder dig ofta mot den. Men efter att du tydligt har hört vad du ombeds att göra, börjar du ställa frågor, du hittar på invändningar, och söker alla andras uppfattningar. På det viset blir du invecklad i ändlösa och motsägande tankar, känslor och idéer och förlorar kontakten med Gud i dig. Och det slutar med att du blir beroende av alla de människor som du har samlat omkring dig.*

Bara genom att hela tiden överlämna dig till den inre stämman kan du bli omvandlad till ett nytt liv med frihet och glädje.¹⁰

Detta är imperativ från en man som var nära att förlora sin gudstro och sitt liv. Jag tror att detta visar att oavsett på vilket sätt vi hamnar i konflikter, och oavsett vår roll i dem, så kan det att stå stilla i det inre ljuset hjälpa oss framåt genom att visa oss på sanningen och ge oss den kraft vi behöver för att svara. Både Fox och Nouwen lägger vikt vid ljusets *läkande* kraft. Och de betonar tydligt att detta kan ta tid.

Det vi har sett från Paulus och George Fox, är en hjälp i förhållande till att leva i anden och att hitta fram till och stå stilla i det inre ljuset eller den inre stämman. Kan vi ändå säga något om hur vi bör svara upp till andra när vi ”lever i anden” i förhållande till att skapa fred? Har inte detta mest att göra med inre fred?

Står vi helt i det ljuset, tror jag att vi kan hitta styrka att bemöta andra på ett sådant sätt att vi talar till det av Gud i den andra människan, antingen vi själva är i underläge eller i ett likvärdigt förhållande. Det kan hända att detta betyder att vi måste lämna en relation, eller också kanske vi måste utmana den eller bara finnas tillhands.

Älska, gör gott, välsigna och be

Det finns ett bibelord som jag menar är mycket centralt i förhållande till frågan om fred och de handlingar som detta kräver i förhållande till ”yttre fred”. Vi hittar det i Lukas 6:27-28: *Älska era fiender, gör gott mot dem som hatar er. Välsigna dem som förbannar er och be för dem som skymfar er!* Detta är en normativ utsaga som pekar på vad Anden kräver av oss. Jag vet inte om någon annan religion som har en så radikal kärna som detta. Men lägg märke till att det här finns fyra verb. De instru-

erar oss om vad vi konkret skall göra: älska, gör gott, välsigna och be. Inte bara vår familj, utan våra fiender, de som hatar oss, de som förbannar oss och till och med de som skymfar (i Norges bibel, miss-handlar ö.a.) oss!

Låt oss se lite på vad dessa fyra innebär. Det jag tror binder de fyra samman – älska, gör gott, välsigna och be – är att lyssna. Det är att vara en lyssnande människa som är bron mellan det inre och andliga och vårt handlande i världen, mellan inre och yttre fred.

Be! För mig är bön knuten till stillhet. Men stillheten är ett medel. Bönens mål är för mig att odla relationen med Gud. Det är att odla medvetandet om Guds närvaro. Det är att stå stilla i ljuset och lyssna till Gud. Jag kommer tydligt ihåg hur jag i andakten på ett årsmöte plötsligt insåg att alla gånger som jag trodde att Gud inte var närvarande för mig, så hade det egentligen varit jag själv som inte var närvarande. Därmed blir bönen ett försök att finnas till hands i djupaste mening. Buddisten Tich Nhat Hanh kallar detta ”mindfulness” (uppmärksamhet ge akt på, ö.a.).

Välsigna! Detta är ett ord som kanske inte har så stor betydelse för moderna människor. Vad betyder det att välsigna dem som förbannar oss? Jag tror att det kan handla om att inte fördöma andra, även om de fördömer oss. Men även

detta kräver att vi är lyssnande människor. Då kan vårt samspel med andra bli till en välsignelse.

Gör gott! Detta är det av de fyra verben som tydligast pekar på konkret interaktion med andra. Jag har aldrig hittat någon handling som gör mera gott än den att lyssna aktivt och med kärlek till den andra utan att döma eller att försöka fixa problemen. Det finns många människor som inte har någon erfarenhet av att bli lyssnade till på det hela taget. Att bli lyssnad till kan lindra, och det kan lösa upp hat.

Älska! I en artikel i *Kvekeren* i fjol skrev jag om att det att vara en lyssnande människa och om lyssnandet som en kärlekshandling. Att lyssna är så enkelt att man lätt kan glömma att det faktiskt är en kraftfull och aktiv handling. Jag vill gärna repetera de punkter som jag nämnde om lyssnandet i den artikeln. De kommer från en bok om försoning av John Paul Lederach. Han skriver att:

- Lyssnande är som bön
- Lyssnande är andlig lydnad
- Lyssnande är att söka Gud

Men det kräver övning att lyssna med kärlek, med närvaro och på ett sätt som blir till bön. Men detta lyssnande är inte något annat än det vi söker i andakten och det är att öva sig i att stå stilla i ljuset. Det är samma aktivitet. Och i och med att vi lyssnar på det sättet på

andra (och på oss själva och Gud) blir lyssnandet den handling som samtidigt älskar, gör gott, välsignar och som gör det möjligt att odla det inre och kontinuerliga livet i bön som Thomas Kelly talar om. Den blir också en övergång och en förbindelse mellan det andliga livet och vårt umgänge med världen, mellan inre och yttre fred.

Referenser:

- Ambler (2002) *Light to Live By: An Exploration in Quaker Spirituality*. London, Quaker Books. Sv. övers.: *Ljus att leva av, Kväkartidskrift 2/05, av Tofte Frykman*
- Ambler (2001) red. *Truth of the Heart: An Anthology of George Fox selected and annotated by Rex Ambler*. London, Quaker Books
- Beck, Aaron (1999) *Prisoners of Hate: The Cognitive Basis of Anger, Hostility, and Violence*. New York, Perennial
- Fryer, Jonathan (1991) red. *George Fox and the Children of the Light*, London, Kyle Cathie
- Hanh, Thich Nhat (1991) *The Miracle of Mindfulness: A Manual on Meditation*. London, Rider
- Kelly, Thomas R. (1992) *A Testament of Devotion*. Harper San Francisco. Sv. övers. *Det inre Ljuset*, Kvekerforlaget 1983. Översatt av Greta Stendahl 1953.
- Kingsolver, Barbara (2005) *The Poisonwood Bible: A Novel*. Harper Perennial
- Lederach, John Paul (1999) *The Journey Toward Reconciliation*. Scotts-

dale, Pennsylvania, Herald Press

Nouwen, Henri J.M.(1998) *The Inner Voice of Love: A Journey Through Anguish to Freedom*. New York, Image Books Doubleday

Noter:

- 1 *Jag vill gärna poängtera att egot är en viktig del av människan. Jag menar inte att vi inte ska ha något ego, men att det är fråga om vad som styr oss eller kanske dominerar oss.*
- 2 *Jakob använder orden hedone, epithumeo og zeloo.*
- 3 *Alla citat (utom bibelcitaten!) är översatta från engelska av mig med undantag av citat från Ambler's Truth of the Heart, som översatts från engelska (till norska) av Marit Kromberg.*
- 4 *Fryer, s. 140-141*
- 5 *Nr. 2, 2006*
- 6 *Fryer, s. 113-114*
- 7 *Ambler Truth of the Heart, 3:47*
- 8 *Ambler, Truth of the Heart, 1:89*
- 9 *Ambler, Truth of the Heart, 1:91*
- 10 *Nouwen, s. 6*